

O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIMNI RAQAMLASHTIRISH: YUTUQLAR VA MUAMMOLAR

Nosirova Muzayam Ilhomovna

Osiyo xalqaro universiteti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10559528>

Annotatsiya. Maqolada oliy ta'lim tizimini raqamlashtirish muammosi va uning yutuqlari kabi masalalarni ochib berilgan. Muallif o'quv jarayoniga raqamli texnologiyalarni joriy etishning onlayn va masofaviy ta'limni rivojlantirish istiqbollari bilan bog'liq ijobiy tomonlarini izchil tadqiq qiladi.

Kalit so'zlar: raqamlashtirish, oliy ta'lim, ta'limdagi innovatsiyalar, elektron ta'lim, onlayn ta'lim.

DIGITIZATION OF HIGHER EDUCATION IN UZBEKISTAN: ACHIEVEMENTS AND PROBLEMS

Abstract. The article reveals issues such as the problem of digitizing the higher education system and its achievements. The author consistently studies the positive aspects of the introduction of digital technologies into the educational process related to the prospects for the development of online and distance education.

Keywords: digitization, higher education, innovation in education, e-learning, online education.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ: ДОСТИЖЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ

Аннотация. В статье раскрыты такие вопросы, как проблема цифровизации системы высшего образования и ее достижения. Автор последовательно исследует положительные стороны внедрения цифровых технологий в учебный процесс, связанные с перспективами развития онлайн и дистанционного обучения.

Ключевые слова: оцифровка, высшее образование, инновации в образовании, электронное обучение, онлайн-обучение.

Ta'lim jarayonining sifati kelajakda davlatning mutaxassislar bilan ta'minlanishiga muqarrar ravishda ta'sir qiladi va shuning uchun bu muammolarga alohida e'tibor qaratish lozim.

Milliy ta'limni takomillashtirish jarayonida har yili zamonaviy texnologiyalarning ahamiyati ortib bormoqda, ularning joriy etilishi ta'limni modernizatsiya va rivojlantirish, shuningdek, bo'lajak mutaxassislarni tayyorlash sifatini oshirish va ta'limni fanga yaqinlashtirishga xizmat qilmoqda. Agar ta'lim toifasini klassik tushunish haqida gapiradigan bo'lsak, bu o'quvchi o'zlashtirishi kerak bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalar tizimini, shuningdek, ijodiy faoliyatda tajriba va dunyoga qadrli munosabatni o'zlashtirishni anglatadi. Ta'lim boshqa faoliyat turlaridan oldin bo'lib, shaxsni ijtimoiylashtirishda ham, jamiyat taraqqiyotida ham muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy jamiyat hayotida ta'lim muassasasining roli o'sishda davom etmoqda. O'zbekiston Respublikasi prezidenti Sh.M.Mirziyoyev 2020 yil 25 yanvardagi 2020 yil uchun eng muhim ustivor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Muroja'atnomasida ham mamlakatimizda raqamli iqtisodning rivojlanishi bo'yicha quyidagilarni aytib o'tdi: "Mamlakatimizda ilm-fanni yanada ravnaq toptirish, yoshlarimizni chuqur bilim, yuksak

ma'naviyat va madaniyat egasi etib tarbiyalash, raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish borasida boshlagan ishlarimizni jadal davom ettirish va yangi, zamonaviy bosqichga ko'tarish maqsadida men yurtimizda 2020 yilga "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili", deb nom berishni taklif etaman". Yangi raqamli texnologiyalar axborot jamiyatining asosi sifatida qabul qilinadi. Axborot jamiyati - bu jamiyat a'zolarining aksariyati axborotni ishlab chiqarish, saqlash va qayta ishlash bilan shug'ullanadigan jamiyat deb ta'riflanadi.

Hozirgi vaqtda ko'plab universitetlar oliy ta'lim muassasasining o'quv jarayonida yangi texnologiyalardan foydalanish bo'yicha aniq raqamli strategiyalarni ishlab chiqmoqda. Shuning uchun ham ta'lim jarayonini raqamli tashkil etish va talabalar va o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, jamiyatni raqamlashtirishni pedagogik tadqiqotlarning asosiy mavzulari sifatida belgilash zarur. Elektron "aqlli" qurilmalar va sensorlar, bulutli texnologiyalar, ilg'or tahliliy vositalar kabi rivojlangan texnologiyalar oliy ta'lim mazmunini o'zgartirmoqda.

Ushbu texnologiyalar o'quv jarayonini takomillashtirish uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Shu bilan birga, o'qituvchining raqamli savodxonligi muhim ahamiyatga ega, bu "o'qituvchining kerakli natijalarga erishish uchun mavjud texnologiya va qurilmalardan foydalangan holda bilim va ko'nikmalarini" rivojlantiradi. Zamonaviy sharoitda universitetlar talabalarga o'quv jarayonida raqamli texnologiyalardan maksimal darajada foydalanishni o'rgatish majburiyatini oladi. To'g'ri ta'lim strategiyasini ishlab chiqadigan universitetlar talabalar va professor-o'qituvchilar bilan o'zaro munosabatlar uchun ko'plab qiziqarli yangi imkoniyatlarni ochishi mumkin. Raqamli texnologiyalar yordamida aniq natijalarga erishishning yagona yo'li yo'q. Individual o'qituvchilarga raqamli texnologiyalar bilan ishlashning yangi usullarini sinab ko'rish imkoniyatini berish va ularga kerakli yordamni berish orqali o'qituvchilar malakasini oshirish kolleji o'zining raqamli identifikatoriga ega bo'lgan dinamik muassasaga aylanishi mumkin. Raqamli asrdan foydalanish har bir o'qituvchining o'ziga bog'liq. O'zbekiston Respublikasining raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish dasturida ta'lim tizimi uchun kadrlar tayyorlash masalasi asosiy omillardan biri sifatida kiritilgan. U inson resurslari va ta'limning quyidagi asosiy yo'nalishlarini belgilaydi:

S texnologiya bo'yicha shaxsan ta'lim berish;

S mazkur yo'nalishlar bo'yicha chuqur bilimga ega mutaxassislar tayyorlanishi mumkin bo'lgan ta'lim tizimini yaratish;

S oliy ta'lim muassasalarida yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash;

S raqamli iqtisodiyotni har tomonlama o'rganish uchun zarur bo'lgan zamonaviy ilmiy va amaliy adabiyotlarni yaratish;

S mehnat bozori mexanizmlarini ishlab chiqish;

S elektron platforma texnologiyalaridan foydalangan holda iqtisodiyotning turli tarmoqlarida milliy ekotizimlarni yaratish.

Shu bois respublikamizda raqamli iqtisodiyot dasturi yaratildi va muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda. Ta'limni raqamlashtirishning eng muhim chorasi malakali kadrlar tayyorlash va raqamli axborot infratuzilmasini yaratish bo'ldi. Shuning uchun har bir universitet o'qituvchisi o'z yo'l xaritasini ishlab chiqdi, bu esa ta'lim uchun katta qiziqish uyg'otdi. Raqamli innovatsiyalar sohasida ishlaydigan kadrlar tayyorlanishi va o'qitilishi kerak. Raqamli effektlarning tarqalishi sanoatga qarab farq qiladi, shuning uchun o'qitish raqamli iqtisodiyotga mos kelishi kerak.

Shunday qilib, bizning tadqiqotimiz ta'lim sohasini raqamlashtirishni xolisona tahlil qilishga urinishni amalga oshirdi va mamlakatimiz ta'lim tizimida raqamlashtirishni rivojlantirishning qator muammolari va istiqbollari aniqlash imkonini berdi.

Raqamli inqilobni "qo'llab-quvvatlovchi" argumentlar orasida biz mehnat bozoridagi tub o'zgarishlarni, yangi vakolatlarining paydo bo'lishini, hamkorlikni yaxshilashni, fuqarolarning mas'uliyatini oshirishni, ularning mustaqil qarorlar qabul qilish qobiliyatini ta'kidlaymiz; ta'lim jarayonlarini o'zgartirish, axborotni topish va muammolarni hal qilishda talabaning rolini oshirish, muloqot qobiliyatlari va ijodkorlikni rivojlantirish; iqtisodiy samaradorlik, vaqt va geografik chegaralarning yo'qligi, o'qituvchi ishini individuallashtirish, optimallashtirish imkoniyati.

Biroq, chuqurroq o'rganib chiqqach, bu dalillarni unchalik aniq talqin qilish mumkin emas. Jamiyat uchun raqamlashtirishning xavf-xatarlari ta'lim, keyin esa boshqa barcha ijtimoiy munosabatlarning insonlashuvi, odamlarning intellektual madaniyati inqirozining mumkin bo'lgan chuqurlashishi, ularning ijodiy bo'lish qobiliyati, qadriyatlarga asoslangan pragmatizm va individualizmning kuchayishi bilan bog'liq.

Mahalliy ta'lim tizimida raqamlashtirishni rivojlantirishning yaqin istiqbollari uchta belgilovchi yo'nalishni o'z ichiga oladi:

- birinchidan, ta'lim muassasalarini yuqori sifatli dasturiy ta'minot, ta'lim resurslaridan foydalanish imkonini beruvchi axborot tizimlari bilan jihozlash;

- ikkinchidan, bu talaba va o'qituvchining bilvosita o'zaro hamkorligini nazarda tutuvchi axborot (masofaviy) texnologiyalarni joriy etish;

- uchinchidan, ta'lim faoliyatini tashkil etish va o'quvchilar va o'qituvchi o'rtasidagi onlayn muloqotni tashkil etish imkonini beruvchi onlayn ta'lim (e-learning). Albatta, raqamlashtirishning rivojlanishi o'qituvchi va talabalarga qo'yiladigan talablarni o'zgartiradi, yangi tashkiliy ta'lim tuzilmalarini shakllantirishni rag'batlantiradi. Raqamli ta'lim formatlarini joriy etish, shuningdek, ta'lim arxitekturasida murakkab o'zgarishlarni, o'qitishning odatiy shakllari va usullarida muqarrar o'zgarishlarni nazarda tutadi.

Yuqorida aytilganlarning barchasidan xulosa qilishimiz mumkinki, mahalliy oliy ta'limni modernizatsiya qilish muqarrar, u zamon bilan hamnafas bo'lishi kerak, ammo innovatsiyalar xavfini hisobga olish va o'z samaradorligini isbotlagan an'anaviy ta'lim texnologiyalaridan voz kechmaslik kerak. O'zbekistonda samarali ta'lim muhitini shakllantirishda innovatsion texnologiyalarning muhim roli aniq, chunki ulardan foydalanish bilimlarni o'zlashtirish darajasini oshirishga, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga, bilimlarni qo'llashga tayyorlikni shakllantirishga yordam beradi, amaliyotda nazariy bilim va mustaqil fikrlash asosida. Bundan kelib chiqib aytishimiz mumkinki, ta'lim faoliyatida innovatsion texnologiyalardan foydalanish yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashning zaruriy shartidir. Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalardan foydalanish jarayonida jamiyat uchun yangi xavf-xatarlar paydo bo'lishini unutmaslik kerak. Albatta, ilmiy tahlil va zamonaviy ta'lim muhitini amaliy o'zgartirish tajribasi bilan taqdim etilgan ularning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish kerak. Ta'lim muassasalarining yana bir muhim guruhi mintaqalarda intellektual markazlashtirish markazlari vazifasini bajarishi kerak bo'lgan universitetlar bo'ladi. Universitetlarga onlayn ta'lim jarayonlarini qo'llab-quvvatlashga e'tibor qaratishlari uchun takomillashtirilgan universitet funksiyalari bilan ta'minlash muhimdir. Bu ta'lim muassasalarining vazifasi oliy ta'limni maksimal qamrab olishni

ta'minlashdan iborat bo'lib, bu hozirgi vaqtda har qanday rivojlangan davlat aholisi uchun ijtimoiy majburiyat hisoblanadi. 2022-yil yakunida "O'zbekistonda zamonaviy raqamli muhit" loyihasi tadqiqotchilari ish beruvchilar, oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalari o'qituvchilari va talabalari o'rtasida o'tkazilgan sotsiologik so'rov natijalarini taqdim etdi. So'rovda qatnashgan o'qituvchilarning yarmidan ko'pi va talabalarining deyarli 90 foizi onlayn ta'lim platformalari taqdim etayotgan imkoniyatlarni yuqori baholaydilar, ammo an'anaviy oliy ta'lim talabalar uchun ustuvor masala bo'lib qolmoqda.

REFERENCES

1. shadiyev, a. k. (2023). stages of development of the digital economy in uzbekistan and future plans. *best journal of innovation in science, research and development*, 2(12), 333-340.
2. shadiyev, a. (2022). o'quv ekskursiyasi-turizmni o'qitishning innovatsion usuli sifatida. *центр научных публикаций (buxdu. uz)*, 13(13).
3. базарова, м. с., шарипова, м., & нуруллоев, о. (2021). "raqamli iktisodiyet" da aholining ish bilan bandligi xususiyatlari. *самарканд давлат университети*, 482.
4. bazarova, m. s. (2022). factors that ensure the successful implementation of a system of key performance indicators in the field of higher education. *galaxy international interdisciplinary research journal*, 10(11), 582-586.
5. bahodirovich, k. b. (2023). evolution of the auditing profession in the smart machine age. *gospodarka i innowacje.*, 41, 450-454.
6. khalilov bahromjon bahodirovich. (2023). the international financial reporting standards (ifrs) mean to businesses and investors in uzbekistan. *miasto przyszłości*, 42, 746-750.
7. rahmonqulova, n. (2023). development strategy in the development of the regional economy. *modern science and research*, 2(12), 301-305.
8. abduloev, a. j., & rakhmankulova, n. o. theoretical aspects of the innovative entrepreneurship concept.
9. sh, y. d., & rakhmanqulova, n. o. (2021). xususiy sherikchilik va turizm klasteri sohasidagi tadbirkorlik rivojida davlatning o'rni. *barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali*, 1(2), 73-76.
10. явмутов, д. ш., & рахманкулова, н. о. (2021). роль образования в развитии предпринимательства. *ta'lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali*, 1(2), 23-28.
11. рахманкулова, н. (2023). роль инвестиций в региональном экономическом развитии. *gospodarka i innowacje.*, 36, 168-170.
12. sodiqova, n. (2023). a political economy analysis of economic security. *modern science and research*, 2(12), 559-568.
13. to'rayevna, s. n. (2023). demokratiya va iqtisodiyot o'rtasidagi munosabat" siyosiy shaxs" nazaridan. *gospodarka i innowacje.*, 42, 387-394.
14. to'rayevna, s. n. (2023). yetakchilik uslubi sifatida murabiyotdan foydalanish menejerlarni tayyorlash. *gospodarka i innowacje.*, 42, 399-408.
15. toshov, m. (2023). formation of principles hr (human resource) based on key indicators (kpi). *modern science and research*, 2(12), 477-482.

16. toshov, m. (2023). creative economy: essence and structure. modern science and research, 2(12), 499-505.
17. toshov, m. (2023). hr boshqarmasida kpi tizimi. modern science and research, 2(12), 470–476.
18. очиллов, ш. б., & жумаева, з. к. (2017). основные направления развития инноваций в республике узбекистан. инновационное развитие, (6), 45-47.
19. жумаева, з. к., & тошев, ф. з. (2017). пути дальнейшего совершенствования привлечения прямых иностранных инвестиций в экономику узбекистана. инновационное развитие, (4), 66-68.
20. akbarovna, n. n. (2023). bulutli hisoblash texnologiyalarining iqtisodiyotda turgan orni. gospodarka i innowacje., 42, 517-520.
21. nargiza n. (2023). the role of property relations in society. modern science and research, 2(12), 889–893.
22. ibodulloevich, i. e. (2023). davlat budjeti daromadlarini taqsimlanishini takomillashtirish. gospodarka i innowacje., 41, 321-325.
23. ibodulloevich, i. e. (2023). kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish uchun qulay ishbilarmonlik muhitini shakllantirish. gospodarka i innowacje., 42, 481-484.
24. ikromov, e. (2023). regulation of business activity is simplified. modern science and research, 2(12), 1107–1111.
25. jumayeva, z. (2023). basics of national economic development. modern science and research, 2(12), 296–300.
26. bustonovna, j. z. (2023). peculiarities of the agricultural economy in the countries of the european union. finland international scientific journal of education, social science & humanities, 11(5), 1256-1260.
27. abidovna, a. s. (2023). monte carlo modeling and its peculiarities in the implementation of marketing analysis in the activities of the enterprise. gospodarka i innowacje., 42, 375-380.
28. abidovna, a. s. (2023). priority directions of analysis of channels of promotion of the main activity of the enterprise and separate communication programs. gospodarka i innowacje., 42, 369-374.